מאן אמריך (להא) דאימריית ומאן אתא עלך דאיפייסת [1]ויך בעם שבעים איש וחמשים אלף איש רבי אבהו ורבי אלעזר חד אמר שבעים איש היו וכל אחד ואחד שקול כחמשים אלף וחד אמר חמשים אלף היו וכל אחד ואחד שקול כשבעים סנהדרין [2]ויהי כי צעדו נושאי ארון ה' ששה צעדים ויזבח שור ומריא וכתיב [3]שבעה פרים ושבעה אילים אמר רב פפא בר שמואל על כל פסיעה ופסיעה שור ומריא על כל שש ושש פסיעות שבעה פרים ושבעה אילים אמר ליה רב חסדא אם כן מילאת את כל ארץ ישראל במות אלא אמר רב חסדא על כל שש ושש פסיעות שור ומריא על כל ששה סדרים של שש פסיעות שבעה פרים ושבעה אילים כתיב [4]כידון וכתיב [5]נכון אמר רבי יוחנן בתחלה כידון ולבסוף נכון: [א]נמצאת אתה אומר שלשה מיני אבנים היו אחד שהקים משה (א) בארץ מואב שנאמר [6]בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר וגו' ולהלן הוא אומר [7]וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת וגו' ואתיא [8]באר באר ואחד שהקים יהושע בתוך הירדן שנאמר [9]ושתים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן ואחד שהקים בגלגל שנאמר [10]ואת שתים עשרה האבנים האלה אשר לקחו וגו' ת"ר כיצד כתבו ישראל את התורה [ב]רבי יהודה אומר על גבי אבנים כתבוה שנאמר [8]וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת וגו' ואחר כך סדו אותן בסיד אמר לו רבי שמעון לדבריך היאך למדו אומות של אותו הזמן תורה אמר לו בינה יתירה נתן בהם הקב"ה ושיגרו נוטירין שלהן וקילפו את הסיד והשיאוה ועל דבר זה נתחתם גזר דינם לבאר שחת שהיה להן ללמד ולא למדו ר' שמעון אומר על גבי סיד כתבוה וכתבו להן למטה [11]למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל וגו' הא למדת שאם היו חוזרין בתשובה היו מקבלין אותן אמר רבא בר שילא מ"ט דרבי שמעון דכתיב [12]והיו עמים משרפות סיד על עסקי סיד ור' יהודה כי סיד מה סיד אין לו תקנה אלא שריפה אף אותם הכותים אין להם תקנה אלא שריפה כמאן אולא הא דתניא [13]ושבית שביו לרבות כנענים שבחוצה לארץ שאם חוזרין בתשובה מקבלין אותן
כמאן

שלשה מיני אבנים היו. ירושלמי ג' מיני אבנים הן אבני המלון ואבנים שהניחום יהושע תחת כפות רגלי הכהני' ואיסטליות שנתן להם משה אמר רבי יצחק פשוט לן ארבעה מיני אבנים הוה אמר ר' סימון בר זבידא ויאות אין תימר אבני המלון לשעה היו ונגנזו אין תימר אבנים שהקים יהושע תחת כפות רגלי הכהנים משוקעות הן במים אין תימר איסטליות שנתן להן משה כבר נכנסו עמהן לארץ אלא אם כן במה אנו קיימין באבנים שהקים יהושע להן על גב הירדן: **כיצד** כתבו ישראל את התורה. בתוספתא רבי יהודה אומר על גבי המזבח כתבוה אבל בירושלמי תני על אבני המלון נכתבו דברי ר' יהודה ר' יוסי אמר על אבני מזבח נכתבו מאן דאמר על אבני המלון בכל יום ויום אומות העולם היו משלחין נוטירין ומשיאין את התורה שהיתה כתובה בשבעים לשון מ"ד על אבני המזבח לא לשעה היו ונגנזו [ט][עוד הוא מעשה נסים נתן הקב"ה בינה בלב כל אומה ואומה והשיאו את התורה שהיתה כתובה בע' לשון מ"ד על אבני המלון נכתבו נימא ושדת אותם בסיד אלא] מאן דאמר על אבני המזבח [נכתבו מאי] ושדת בסיד בין כל אבן ואבן: **ועל** דבר זה נתחתם גזר דינם לבאר שחת. ואם תאמר תיפוק ליה דכשעת מתן תורה החזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלוה וי"ל דעונש זה גדול הוא שלאחר שהיתה כתובה בידם ולא רצו ללמוד ומיהו תימה והאמר בפ"ק דמסכת ע"ז (דף ג:) דעדיין יש להן פתחון פה שיאמרו כלום כפית עלינו הר כגיגית כישראל וכל זמן שיש להן פתחון פה איך נתחתם גזר דינם: **לרבות** כנענים שבחוצה לארץ. תימה היאך קבלוה לרחב שהרי היא היתה מכנענים שבתוכה כדאיתא בספרי בפרשת בהעלותך ומה אם מי שהיתה מעם שנאמר בו לא תחיה כל נשמה [י][על שקירבה עצמה כך קירבה המקום] ואדרחב קאי ואמרינן נמי במס' מגילה (דף יד:)[כ] שנתגיירה ונשאה יהושע והכא משמע דכנענים שבתוכה לדברי הכל שאין מקבלין אותן ושמא על פי הדיבור היה [ל]ואמר לו שקודם שהתחילו המלחמה היו מקבלין שהרי כתיבת התורה על גבי האבנים היה קודם שהתחילו במלחמה ואפילו הכי לא היו מקבלין אלא היושבים חוץ לגבול ישראל כמו שפרש"י [מ]ולאי הוה מצינו למימר דאם היו חוזרין אז בתשובה בשעה שכתבו את התורה אפילו כנענים שבתוכה היו מקבלין ואפילו לר' יהודה ולמען אשר לא ילמדו אתכם לעשות קאי נמי אשבעה אומות והכי משמע נמי לשון הספרי בפרשת שופטים ושוטרים למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות [מלמד] שאם עושין תשובה אין נהרגין אין מקבלין אותן לא קתני אלא אין נהרגין משמע אותם שצוה הקב"ה לא תחיה כל נשמה אין נהרגין ולא נאמר לא תחיה כל נשמה אלא לאחר שהתחיל יהושע במלחמה שהרי יהושע [נ]שלח שלש פרוטגמאות הרוצה להשלים ישלים להלחם ילחם אלמא אותן שהיו רוצין להשלים לא היה הורגן [ס][וצריך לומר] אותן שהיו רוצין להשלים קודם שהתחיל במלחמה ראשונה ואף רחב קיבלה עליה קודם שהתחילו במלחמה ולא נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון אלא באותן כנענים שחוץ לגבולים אם מקבלים אותם לאחר מכאן דרבי שמעון לא איצטריך למימר הא למדת שאם חוזרים בתשובה מקבלין אותן אלא אכנענים שבחוצה לארץ ולאחר שהתחילו במלחמה שדינם כדין [שאר] אומות שמקבלין מהן לעולם:
כמאן

מאן אמריך דאימריית. מי הכעיסך שכעסת ולא הצלת את עצמך מן השבייה ועתה מי מפייסך שנתפייסת [ג] לבא אליך: **וכתיב שבעה פרים ושבעה אילים.** בדברי הימים והכי ריהטא דקרא ויהי בעזור האלהים את הלוים נושאי ארון ברית ה' ויזבחו שבעה פרים ושבעה אילים: **מילאת כל ארץ ישראל במות.** מזבחות דעל כל פסיעה מזבח: **כתיב כידון.** בדברי הימים כתיב ויבאו עד גורן כידון וישלח עוזא וגו' ובשמואל כתיב גורן נכון: **בתחלה.** כשבא הארון שם נעשה להם ככידון ההורג שהרג עוזא: **ולבסוף.** לאחר שנשתהה שם ששה חדשים בבית עובד אדום נעשה נכון שהכין את ביתו דכתיב (שמואל ב ו) ויברך ה' את עובד אדום (אשתו ושמנה כלותיה) אשתו של עובד אדום ושמנה כלותיה ילדו [ד]ששה ששה בכרס אחד והיינו דכתיב פעלתי השמיני כי ברכו אלהים (דה"א כו) וכתיב אח"כ ששים ושנים לעובד אדום. ושמעתי בשם ר' מנחם בר' חלבו גורן נכון הוא גורן ארונה היבוסי וא"כ הוא ה"ג בתחילה נכון ולבסוף כידון על שם המזבח שתחילתו בנוי וסופו חרב וכידון לשון שבר וחורבן הוא כמו יראו עיניו כידו (איוב כא): **נמצאת.** סיפא דברייתא לעיל הוא אלא משום דתנא בה ועל דבר זה נענש עוזא אפסקיה בכל הני: **שהעמיד משה בעבר הירדן בערבות מואב.** ותנא דברייתא כי קאי בארץ כנען קרי עבר המזרח עבר הירדן וכי קאי בערבות מואב או בשאר המסעות קרי ארץ כנען עבר הירדן והוא עבר המערבי: **בגלגל.** לאחר שבנו מהן המזבח בהר עיבל קיפלום והביאום לגלגל וקבעום שם: **כיצד כתבו.** על המזבח בהר עיבל: **היאך למדו אומות העולם.** העתיקום[ה] תורה הלא לא נצטוו לכותבה בשבעים לשון אלא לבא וללמדה כל הרוצה שלא יהא פתחון פה לאותם האומות לומר לא היה לנו מהיכן ללומדה: **נוטירין שלהן.** סופרים שלהם והם קורין אותן נוטירין: **והשיאוה.** והעתיקוה כלומר נטלוה משם ע"י העתקה: **וכתבו מלמטה.** בסוף הדף למען אשר לא ילמדו עוד וגו' לעיל מיניה כתיב כי החרם תחרימם. ודבר זה כתבו למטה להודיע לשבעה אומות היושבים חוץ מגבולי ישראל שלא נצטוו להחרימם אלא אותן שבתוך גבולם נצטוו להחרים כדי שלא ילמדו אותנו מעשיהם המקולקלים אבל אתם היושבים חוצה לה אם אתם חוזרין בתשובה נקבל אתכם ושבתוכה אין מקבלין שמחמת יראה עושין וה"ג לה בהדיא בתוספתא (פ"ח) אם אתם חוזרין בכם אנו מקבלים אתכם: **מ"ט דר"ש.** דאמר על גבי סיד כתבוה: **על עסקי סיד.** שהתורה נכתבה עליו והיתה מגולה לפניהם ולא למדוה: **אלא שריפה.** גיהנם שכל זמן שאין מתגיירין והם קרויין עמים אין חלקם אלא משרפות הסיד: ה"ג **ושבית שביו לרבות כנענים שבחו"ל.** דקרא בחו"ל כתיב כי תצא למלחמה[ו] מארץ לחוצה לארץ והכי תניא בספרי[ז] כי תצא למלחמה במלחמת הרשות הכתוב מדבר דכי תצא משמע כשתעלה על דעתך לצאת ושבית שביו לרבות כנענים שבתוכה בא הכתוב להתיר כנענים שבחוצה לארץ ולקיים מהם יפת תואר שלא יהיו בכלל לא תחיה כל נשמה[ח] דהאי ושבית קרא יתירא הוא:
כמאן

תורה אור השלם

1. וַיַּךְ בְּאַנְשֵׁי בֵית שֶׁמֶשׁ כִּי רָאוּ בַּאֲרוֹן יְיָ וַיַּךְ בָּעָם שִׁבְעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם כִּי הִכָּה יְיָ בָּעָם מַכָּה גְדוֹלָה: שמואל א ו יט
2. וַיְהִי כִּי צָעֲדוּ נֹשְׂאֵי אֲרוֹן יְיָ שִׁשָּׁה צְעָדִים וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא: שמואל ב ו יג
3. וַיְהִי בֶּעְזֹר הָאֱלֹהִים אֶת הַלְוִיִּם נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית יְיָ וַיִּזְבְּחוּ שִׁבְעָה פָרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים: דברי הימים א טו כו
4. וַיָּבֹאוּ עַד גֹּרֶן כִּידֹן וַיִּשְׁלַח עֻזָּא אֶת יָדוֹ לֶאֱחֹז אֶת הָאָרוֹן כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר: דברי הימים א יג ט
5. וַיָּבֹאוּ עַד גֹּרֶן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֻזָּא אֶל אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֹּאחֶז בּוֹ כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר: שמואל ב ו ו
6. בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בֵּאֵר אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר: דברים א ה
7. וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעָבְרֶךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תָּבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְיָ אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ: דברים כז ג
8. וְכָתַבְתָּ עַל הָאֲבָנִים אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בַּאֵר הֵיטֵב: דברים כז ח
9. וּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים הֵקִים יְהוֹשֻׁעַ בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן תַּחַת מַצַּב רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן הַבְּרִית וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: יהושע ד ט
10. וְאֵת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר לָקְחוּ מִן הַיַּרְדֵּן הֵקִים יְהוֹשֻׁעַ בַּגִּלְגָּל: יהושע ד כ
11. לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יְלַמְּדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כְּכֹל תּוֹעֲבֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם וַחֲטָאתֶם לַייָ אֱלֹהֵיכֶם: דברים כ יח
12. וְהָיוּ עַמִּים מִשְׂרְפוֹת שִׂיד קוֹצִים כְּסוּחִים בָּאֵשׁ יִצַּתּוּ: ישעיהו לג יב
13. כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ וּנְתָנוֹ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּיָדֶךָ וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ: דברים כא י

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"ח], ב) [תוספתא שם], ג) כצ"ל: פייסך שנתפייסת, ד) [כדאיתא ברכות סג.], ה) כצ"ל ליתא העתיקות, ו) [דברים כא], ז) [ריש פלא], ח) [דברים כ], ט) רש"ל, י) רש"ל, כ) [וע"ש תוס' ד"ה דלאיגיירה], ל) גירסת רש"א ואין לומר, מ) גירסת רש"א ומיהו מצינו, נ) [ע' תוס' גיטין מו. ד"ה כיון], ס) רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) גמ' שהקים משה בעבר הירדן בארץ מואב:

מוסף רש"י

לרבות כנענים שבחוצה לארץ. ואע"פ שהם משבעה אומות (דברים כא י).

תוספות שאנץ

לכבודו: מאן אמריך דאמרת. מי הכעיסך שהכעסת ולא הצלת את עמך מן השביה. ועוד מי פייסך שנתפייסת. ל"ה. כתיב כידון בדברי הימים ויבאו עד גורן כידון ובשמואל כתיב גורן נכון. בתחלה כשבא הארון שם נעשה להם ככידון ההורג שהרג את עוזה ולאחר שנשתהה שם ג' חדשים בבית עובד אדום נעשה להם נכון שהכין את ביתו כדכתיב ויברך ה' את עובד אדום. ושמעתי בשם רבי מנחם בר' חלבו גרן נכון הוא גרן ארונה היבוסי. וא"כ הוא (גרן) [ה"ג] בתחלה נכון ולבסוף כידון על שם המזבח שתחלתו בנוי ולבסוף חרוב וכידון לשון שבר וחורבן הוא כמו יראו עיניו כידו. כפ"ה: וכתבו להם למטה למען אשר לא ילמדו אתכם וגו'. לעיל מיניה [כתיב] כי החרם תחרימם ודבר זה כתבו למטה להודיע לד' אומות היושבין חוץ מגבולי ארץ ישראל שלא נצטוינו להחרימם אלא על אותם שבתוך הגבולים נצטוינו להחרימם כדי שלא ילמדו אותנו מעשיהם המקולקלין אבל אותן היושבין בחוצה לארץ אם חוזרין בתשובה נקבל אותם ושבתוכה אין מקבלין דמחמת יראה הם עושים וה"ג בתוס' אם אתם חוזרין בכם אנו מקבלין אתכם. ל"ה: ה"ג ושבית שביו לרבות כנענים שבחוצה לארץ. [דקרא בחו"ל כתיב] כי תצא למלחמה מארץ לחוצה לארץ והכי תני בספרי כי תצא למלחמה במלחמת הרשות הכתוב מדבר כי תצא משמע כשתעלה על דעתך [לצאת]: ושבית